

Kristína Cabalová

ŠTĚCHOVICE V ČASE

(geografie malého regionu)

2015

Obsah

1. Úvod	3
2. Regionální zařazení	4
3. Historie obce	5
3.1. Nejstarší zmínky o Štěchovicích.....	5
3.2. 20. století.....	6
3.3. Současnost a pokračování obce.....	7
4. Kultura	8
4.1. Kostel Svatého Jana Nepomuckého.....	8
4.2. Most Edvarda Beneše.....	9
4.3. Vodní dílo Štěchovice.....	10
4.4. Hrnčířství.....	11
4.5. Prachárny.....	11
4.6. Tramping a osady.....	12
4.7. První značená turistická trasa.....	14
4.8. Spolková činnost.....	14
4.8.1. Vltavan Štěchovice.....	15
4.8.2. Hasiči Štěchovice.....	16
4.8.3. Hasiči Masečín.....	17
4.8.4. Český rybářský svaz Místní organizace Štěchovice.....	18
4.8.5. Tělovýchova.....	18
5. Vybavenost oblužní sférou	20
5.1. Základní škola a mateřská škola.....	20
5.2. Doprava.....	20
6. Demografický vývoj	22
7. Problematika obce	24
8. Závěr	25
9. Bibliografie	26
10. Grafické přílohy	27
11. Zdroje grafických příloh	32

1. Úvod

Štěchovice jsou městy, který se nachází v blízkosti Prahy na levém břehu řeky Vltavy. Tato řeka místním obyvatelům již od pradávna dávala práci i potravu, avšak někdy i zkázu a smutek. Řeka však není podstatou této práce, je jí obec sama. Skrývá v sobě mnoho unikátních a významných staveb, přírodních krás či dosud nezodpovězených tajemství.

Člověk, který obcí jen projíždí, uvidí jen domy a ulice, jaké se nalézají všude, avšak odbočí-li z hlavní silnice, začne poznávat její jedinečnost. Mezi dominanty patří secesní kostel sv. Jana Nepomuckého, který leží na vyvýšenině v srdci obce, Štěchovická přehrada, považována za nejkrásnější přehradu Vltavské kaskády, nebo most Edvarda Beneše, klenoucí se přes řeku Vltavu. Za každou z těchto staveb se ukrývá dlouhá a zajímavá historie, kterou však mnoho lidí, i těch, kteří žijí v jejich blízkosti, nezná. Toto jsou pouze tři z mnoha zajímavostí Štěchovic, ale co ty další? Kolik lidí ví, kde započal trampingu, kde vznikla vůbec první značená turistická trasa nebo co se s obcí dělo v dobách válek a okupace? Touha po poznání je stále menší a menší, avšak každý by měl znát alespoň základní údaje o místě, kde žije.

V této práci je shrnuté vše podstatné a dá čtenáři podrobný přehled o tomto městy. Popisuje významná místa od jejich počátku až do současnosti, popřípadě do jejich zániku. Také může dát přehled o tradicích, spojených především s Vltavou, řemeslech, která v historii dávala obživu lidem, či současném významu Štěchovic v rámci regionu.

K sepsání byly použity téměř všechny typy dostupných zdrojů. Nejčastěji se jednalo o publikace vydané k významným výročím obce či jednotlivých spolků. Dalším významným zdrojem byla konzultace se zaměstnanci na obecním úřadě, kde byly poskytnuty územní plány. Historie trampingu byla velmi dobře sepsána v knize Boba Hurikána „*Dějiny trampingu*“.

Svým obsahem by následující text měl být zajímavým a plným informací i pro čtenáře, kteří obec neznají, může být i námětem na hezký výlet plný poznání.

2. Regionální zařazení a přírodní podmínky

Jedním z dvanácti okresů Středočeského kraje je okres Praha-západ. Obec Štěchovice, dříve královské horní městečko, leží třicet kilometrů jižně od Prahy, tedy na jižním okraji tohoto okresu, přímo na soutoku řeky Vltavy a říčky Kocáby. Na jízdenkách parníku bývalo napsáno, že Štěchovice tvoří vstupní bránu do překrásné „divokoromantické“ krajiny povltavské, ze které byly nejnavštěvovanější Svatojánské proudy, i k lesnaté krajině u Slap a do údolí Kocábského.¹ Ke Štěchovicím dnes patří části Třebenice a Masečín, který byl mezi lety 1906 a 1980 samostatnou jednotkou. Celková katastrální plocha včetně těchto osad je 14,28 km² a dominují zde lesy a vody.

Celé toto území je součástí Česko-moravské soustavy, ve které patří do Středočeské pahorkatiny, při jejímž členění spadá do Benešovské pahorkatiny. „Menším geomorfologickým celkem je v řešeném území Štěchovická pahorkatina. Je tvořena protezoickými břidlicemi.“² Nejvyšším vrcholem je Homole s kótou 447,6 m n. m. a nejnižší bod se nachází při výtoku řeky Vltavy z obce s kótou 200,2 m n. m. Území je odvodněno Vltavou a z části Kocábou a nenachází se zde žádný rybník, avšak zasahuje sem vodní dílo Štěchovice. „Sledovaná oblast patří do mírné klimatické oblasti, která je vymezena izotermami 7°C a 8°C a srážkami do 600 milimetrů ročně.“³ Převažující směr větru je ze západu a ze severozápadu a kvůli údolní poloze je značně ovlivněn terénem.

¹ Heřman, František a spol.: Štěchovice v historii tisíciletí, Benešov 1973, s. 5.

² Územně plánovací dokumentace vydal obecní úřad Štěchovice, Praha 1996, s. 6.

³ Tamtéž, s. 7.

3. Historický vývoj obce

3.1. Nejstarší zmínky o Štěchovicích

Dle badatelů našeho kraje a podle uchovaných místních názvů lze usuzovat, že zde v dřívější době pobývali Keltové, kteří na řece Kocábě rýžovali zlato. Zároveň se jim přikládá prvotní osídlení na tomto území.

Nejzazší zmínky se nacházejí v bule krále Přemysla Otakara I. z roku 1205 o obci Scechowicze. Tato bula stvrzuje výsady a práva nedalekého Ostrovského kláštera, který byl založen roku 999, a přiřazuje mu 24 obcí, mezi nimiž je i část obce Scechowicze. Zbytek obce pak náleží klášteru Zbraslavskému a klášteru Strahovskému. Druhá zpráva o obci se objevuje v darovací listině pražského biskupa Daniela II. v roce 1206, kdy se část Scechowicz připisuje do vlastnictví kláštera Plaského. Další písemné zmínky jsou z roku 1209 nebo 1292, kdy opět dochází k dělení obce mezi kláštery, z roku 1310 v bule papeže Klimenta V. nebo v roce 1356 v listině krále Karla IV. Roku 1437 císař Zikmund daruje Štěchovice Hanušovi a Janovi z Kolovrat a prvně je nazývá městečkem. O století později se díky zlatému bohatství Štěchovice staly známi a roku 1560 je římský císař a český a uherský král Ferdinand I. povyšuje na městys a uděluje jim městský znak, který je popisován následovně: „V městském znaku jsou nahoře dvě hornická kladívka, uprostřed nápis ‚HOR ZLATICH‘ a dole vycházející slunce. Městské barvy jsou modrá a žlutá.“⁴

Pod správu obce Štěchovice dnes patří i vesnice Masečín a Třebenice. Masečín je poprvé zmiňován v roce 1310 v bule Klimenta V., kde je psáno, že patří Ostrovskému klášteru. Roku 1437 získal tuto osadu hejtman Jakub z Řidké od císaře Zikmunda. Poté je opět navracena Ostrovskému klášteru, kterému patřila až do roku 1499, kdy přešla pod správu Jaronýma ze Skuhrova. Podle dostupných pramenů se uvádí, že část osady Třebenice byla připsána knížetem Spytihněvem II. Ostrovskému klášteru již v letech 1055-61, tudíž jsou připomínané ještě dříve, než obec Štěchovice. Celé Třebenice patřily tomuto klášteru od roku 1205 a roku 1437 byly připsány Janovi Zlému. V letech 1571 až 1850 patřily ke Hradištku.

⁴ Heřman, František a spol.: Štěchovice v historii tisíciletí, Benešov 1973, s. 9.

3.2. 20. století

Před začátkem první světové války v roce 1914 byla v naší zemi vyhlášena mobilizace, kdy byli povoláni muži do 38 let. Z Masečina i ze Štěchovic odešlo mnoho mužů a třicet jedna z nich se domů již nikdy nevrátilo. V obcích se prováděly časté prohlídky a nalezené potraviny byly rekvírovány. Do konce války byly potraviny na přiděl, avšak v nedostatečném množství, a tak lidé hladověli. „Do Štěchovic se vrátilo čtrnáct legionářů, uvědomělých vlastenců, kteří se chopili zbraní k dobytí svobody pro naši zem.“⁵ V roce 1919 proběhly volby, v opět svobodné zemi, a starostou obce byl zvolen Jan Sakař. Roku 1921 navštívil Štěchovice první prezident Československé republiky T. G. Masaryk.

„Zde v našem kraji padl první člověk na území Československa jako oběť nacistické zvěle.“⁶ Byl jím německý emigrant a vědec ing. Erich Rudolf Formis, který pobýval v hotelu v Záhoří na Slapech a ukrýval tam vysílačku s rozsahem až do Německa. Němci se rozhodli ho unést, avšak se jim to nepodařilo – E. R. Formis byl zastřelen a vysílačka shořela. Na stavenišťe přehrady byli posíláni nepohodlní lidé a mnoho občanů (někdy dokonce i celé rody) ze Štěchovic bylo odvečeno do koncentračních táborů, včetně dvou nezletilých děvčat, které zahynuly v Osvětimi. Obyvatelstvo často dostávalo příkaz k vystěhování se do vzdálených míst Čech, školy v Davli a ve Štěchovicích byly uzavřené a přeměněné na kasárny, přes most mohli přejít jen lidé, kteří tam pracovali. Tím směrem se na Hradištku nacházel koncentrační tábor. „Tato doba psala nejsmutnější list v dějinách naší obce.“⁷ Po válce roku 1951 postavil Svaz protifašistických bojovníků ve Štěchovicích památník těm, kteří byli v posledních dnech války postřeleni Němci.

V únoru roku 1946 přijela americká vozidla ke štole „V Dušné“, odkud vojáci vynesli archiv K. H. Franka, který byl ukryt v bednách. „Spisy v nich obsažené poskytují doklady o činnosti protektorů a K. H. Franka i protektorátní vlády.“⁸ Této události se začalo říkat „Štěchovický archiv“. Ohledně tohoto nálezu však vznikly pochybnosti, jelikož generál Emil Klein, který při výsleších prozradil místo výše zmíněného archivu, zřejmě taktizoval a neprozradil vše. Údajně jsou někde ukryté německé dokumenty, drahé kovy s vysokou hodnotou nebo cenné umělecké předměty. Dnes je toto známo pod jménem „Štěchovický poklad“.

⁵ Heřman, František a spol...: Štěchovice v historii tisíciletí, Benešov 1973, s. 29.

⁶ Tamtéž, s. 30.

⁷ Tamtéž, s. 30.

⁸ Tamtéž, s. 31.

V únoru roku 1948 nastaly ve Štěchovicích mnohé změny. Došlo ke znárodnění Chroustovy loděnice a byl z ní udělán výzkumný podnik lodí Navika, Davidova hrncírna přešla do vlastnictví Uměleckých řemesel, mnoho masečínských a třeбенických polí bylo Štěchovicím odebráno a mlýny ve Štěchovicích přestaly fungovat. Také se zrušilo mnoho živností, jako například truhlářství, zámečnictví, sklenářství nebo výroba gumových lepidel Collit. Tyto události velmi poznamenaly občany Štěchovic. Velký nedostatek práce znamenal, že zaměstnanci, kteří přišli o svou živnost, odcházeli za prací, a i mnoho mladých vystudovaných lidí se stěhovalo na hostinnější místa. Tím došlo k dramatickému úbytku obyvatelstva a zůstali zde především stárnoucí lidé. Tato situace byla vyřešena rozparcelováním obecních pozemků a stavbou nových domů a bytů, a dokonce došlo i ke stavbě velkého plaveckého areálu, kterému se však v roce 1983 propadlo podloží a jakákoliv oprava již nebyla úspěšná. Také se rekonstruovala elektrizace a pozemní komunikace.

3.3. Současnost a pokračování obce

V roce 1998 se starostkou obce stala Miloslava Vlková. V následné době se vystavěl dům s pečovatelskou službou a zdravotní středisko, kde mají svou ordinaci dětský lékař, praktický lékař a zubař. Došlo k rekonstrukci základní školy a v jejích půdních prostorách vznikly odborné učebny. Byl odstraněn problém se zásobováním pitné vody, do některých částí obce byl dostavěn vodovod a kanalizace a vylepšil se hřbitov s márnicí a masečínská kaplička. V roce 2002 postihla Štěchovice povodeň a způsobila škody v hodnotě téměř jedné miliardy korun. „Dobrou organizací se podařilo ochránit zdraví a životy lidí, pomocí státu a dobrovolníků byla obec rychle vyčištěna a uklizena. Nastal čilý stavební ruch. Byly postaveny povodňové domy pro ty, kterým voda vzala obydlí.“⁹

Dnes je starostou obce pan Miloš Čapek. V obci je několik různě zaměřených obchodů, restauračních zařízení, multifunkční centrum, lékárna, sportovní zařízení a bankomat. Sociální služby zajišťuje Centrum sociálních služeb Hvozdy, o.p.s., v rámci kterého funguje i nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – klub Funny. V obci právě probíhá další fáze výstavby kanalizace, která napojí další domy na čističku odpadních vod.

⁹ 800 let obce Štěchovice vydal obecní úřad Štěchovice. Zásmyky 2005. s. 15.

4. Kultura

4.1. Kostel sv. Jana Nepomuckého

Štěchovický kostel byl postaven zásluhou pana Matěje Rady, sedláka z osady Sázava, který býval úspěšným obchodníkem a vorařem. Roku 1840 koupil ve Štěchovicích hospodu na Salaši a téměř od základů ji přestavěl. Obchod s palivovým dřívím, kdy skupoval lesy a získané dříví posílal na vorech do Prahy, se mu stal osudným. V roce 1853 plul do Prahy s plně naloženým vorem, avšak kvůli velké vodě se toto plavidlo potopilo. Posádka se dokázala zachránit bez újmy na zdraví, ale Matěj Rada ochořel prudkým zápallem plic.

Ve své poslední vůli, kterou sepsal 16. března 1853, odkazuje část svého jmění ve výši 20 089 zlatých a 57 krejcarů na stavbu kostela ve Štěchovicích a uvedl zde poznámku, že si přeje, aby byl kostel postaven do konce následujícího roku, tedy do konce roku 1854. V závěru své poslední vůle píše: „zdaliž naživu zůstanu, provedu já tuto stavbu sám, přičemž zůstávám při tom, ať umřu nebo naživu zůstanu“.¹⁰ Zemřel 20. dubna 1853 v Praze ve věku padesát let. Po jeho smrti se ustanovení svědci snažili se stavbou kostela započít, aby byl co nejdříve postaven, ale až roku 1862 se začaly svážet materiály na stavbu na pozemek tehdejšího starosty Jana Zelenky. Avšak církevní úřad nedal ke stavbě kostela povolení z důvodu, že peněžní částka není dostačující. Poté byly materiály rozebrány a peněžní částka snížena asi o 2000 zlatých. První kroky stavby kostela byly zahájeny až na počátku 20. století, kdy se peněžní odkaz po M. Radovi díky úrokům zvýšil na 253 849 korun. Projekt byl dán významnému českému architektu, jehož nejslavnější dílo je dostavba Svatovítské katedrály, panu Kamilu Hilbertovi. Jeho architektonické řešení štěchovická farnost popisuje následovně: „vypracoval tehdy velmi diskutovaný projekt secesního kostela, tvarem přizpůsobeného okolním svahům vltavského údolí“.¹¹ Vrchnost si přála postavit kostel pseudogotický, avšak K. Hilbert svůj projekt obhájil a tím vytvořil ve Štěchovicích unikátní secesní sakrální stavbu, která je dnes velmi oceňována.

Samotná stavba kostela, včetně hřbitova a fary, byla zahájena 24. dubna 1911 pod vedením bratří Kavalírů. Stavba si vyžádala několik obětí včetně jednoho z bratří a zpomalení z finančních důvodů, ale nakonec byla roku 1913 dokončena. 7. prosince téhož roku byly na věž vyzdvihnuty čtyři zvony: „Největší Panny Marie o váze 278 kg, sv. Matěj 300 kg, sv. Jan

¹⁰ Heřman, František a spol.: Štěchovice c.d., s. 21.

¹¹ Schröffel, J.: Historie. In: *Farnost Štěchovice* [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://www.stechovice.farnost.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=6

Nepomucký 200 kg a sv. Václav 100 kg¹². Během první světové války byly tři největší zvony sundány a roztaveny na hlavně děl. Dne 9. října 1915 měl být kostel vysvěcen, ale kvůli povodním, které se rozléhaly pod vyvýšeným kostelem, se vysvěcení posunulo na 23. říjen 1915. Tento akt vykonal pražský arcibiskup, kardinál Lev ze Skrbenských.

Kostel je vybudován uprostřed Štěchovic. V jeho těsné blízkosti se rozprostírá hřbitov a fara. Z pohledu kostelní architektury je trojlodní a má bazilikální uspořádání, což znamená, že boční lodě jsou nižší než hlavní loď a má prolomená okna v horní stěně. Na západní boční lodi se nachází věž, ve které jsou pověšené zvony. Většina interiéru kostela je postavena ze surového betonu a na exteriér byl použit pískovec.

4.2. Most Edvarda Beneše

Z počátku se lidé mohli dostat z jednoho břehu Vltavy na druhý díky převozu na pramicích. Převozníci pracovali neustále a v noci přespávali v budkách u břehu řeky. Samotný projekt na postavení mostu se začal realizovat až roku 1936. Toho roku se tehdejšímu starostovi obce Františku Heřmanovi podařilo přesvědčit přednostu na mostním oddělení ministerstva Ing. Miloslava Klimenta, který navrhl přípustné řešení mostu jak z technického tak i z estetického hlediska. Stavba trvala 22 měsíců v letech 1937-1939 a ke slavnostnímu otevření došlo 20. května 1939. Most tvoří dva duté železobetonové parabolické oblouky, které spojují šest příčných ztužidel. Každý z oblouků dosahuje výšky 12 metrů a je podpírán čtrnácti táhli. Nosnými prvky je šest podélníků. Délka mostu je 114 m, šířka 9,2 m a vozovka se z původní špalíkové předělala na asfaltovou. Na konci druhé světové války hrozilo mostu nebezpečí, že bude zničen ustupujícími německými vojáky. Proběhly přípravy pro jeho destrukci, avšak z nevysvětlitelných důvodů nikdy nedošlo k uskutečnění německých plánů. Poslední velká oprava mostu proběhla roku 1995 a pravděpodobně i díky tomu vydržel ničivou povodeň v roce 2002. Ve své době byl most unikátem i na evropské poměry a dnes je také svou konstrukcí ve střední Evropě ojedinělý.

¹² Heřman, František a spol.: Štěchovice c.d., s. 21.

4.3. Vodní dílo Štěchovice

Řeka Vltava nebyla vždy klidná a bezpečná jako je dnes. „Nejnebezpečnějším úsekem byly proudy před Prahou, nazývané Vltavské nebo Štěchovické, velice těžko překonatelné pro lodě a vory.“¹³ Od roku 1722 se těmito proudům začalo říkat Svatojánské a získali si oblibu u přírodovědců, trampů, vodáků či turistů. Proudů si vyžádaly mnoho lidských životů, rozbily mnoho vorů a lodí a byly využívány jako útočiště loupežníků, kteří zde přepadávali plavidla. „Slávu Svatojánských proudů ukončila dostavba Štěchovické přehrady (1943), kdy nenávratně zmizely pod hladinou vzniklého jezera.“¹⁴

V listopadu 1937 byla zahájena stavba Štěchovické elektrárny, přehradní hráze a plavební komory pro lodě. „Pro zajištění dvou základních podmínek – plavby pro vory a lodě a bezproblémového průtoku velkých vod – musela být celá stavba rozdělena do tří hlavních ‚stavebních losů‘, jejichž sled dodržení obou podmínek zaručoval.“¹⁵ První část měla být uvedena do provozu v roce 1941, ale kvůli zpoždění, které bylo způsobeno druhou světovou válkou, se provoz zahájil až v roce 1943. Plný provoz Štěchovické přehrady s hydrocentrálou byl uveden roku 1945. Během prací se rozhodlo o výstavbě přečerpávací elektrárny, pro jejíž realizaci byly ve Štěchovicích velmi příznivé podmínky díky vysoké stráni s velkým prostorem na hřebeni pro akumulární nádrž. „Přehrada sestává z betonového tělesa s pěti přelivnými poli hrazenými stavidly. Výška nad terénem ke koruně je 22 m, délka 124 m. Ovládací mechanismy jsou umístěny na mostovce na dělících pilířích.“¹⁶ Plavební zařízení je situované u pravého břehu, má dvě plavební komory a výškový rozdíl hladin je 20 m. V letech 1992 – 1995 proběhla zásadní rekonstrukce. „Štěchovická přehrada je mnohými považována za nejkrásnější přehradu Vltavské kaskády. Ať už pro to, že celé vodní dílo je obloženo kamenem nebo pro uzavřené, nepřístupné údolí se strmými skalnatými svahy tvořícími jeho zdrž.“¹⁷

¹³ Reichardtovi, Honza a Blanka: Svatojánské proudy, Rokycany, s. 7.

¹⁴ Tamtéž, s. 7.

¹⁵ Kolektiv státního podniku Povodí Vltavy: Vodní díla Povodí Vltavy, státní podnik. Praha 2010. s. 14.

¹⁶ Tamtéž, s. 14.

¹⁷ Kolektiv státního podniku Povodí Vltavy: Vodní c.d., s. 14.

4.4. Hrnčířství

Kraj v okolí obce Štěchovice býval proslulý výrobou hliněného nádobí. Jak uvádí mnohá literatura: „Štěchovice byly v pravém slova smyslu ‚hrnčířskou osadou‘.“¹⁸ Ve své době se téměř v každém domě nacházel hrnčířský kruh a lidé po práci vyráběli džbány, hrnce a další nádobí. Pece na vypalování výrobků však nevlastnil každý, a tak je výrobci nechávali vypálit v některé z větších dílen. První nálezy, které potvrzují dlouhou tradici hrnčířství ve Štěchovicích, byly objeveny při přestavbě starých stavení. Především v jedné zasypané studni byla nalezena keramika tuhových nádob, která se datuje do počátku 13. století. Původně se vyrábělo hliněné nádobí, které bylo později vystřídáno kameninovým. Avšak i tento materiál byl vystřídán a do popředí se dostalo smaltované nádobí, které vedlo k zániku nejedné malé hrnčířské dílny. Nejznámější a zároveň poslední dílna v obci patří rodu Davidů, kterou založil pan Josef David roku 1864. Za důkaz důležitosti hrnčířství ve Štěchovicích můžeme považovat obecní pečeť, na které je vyobrazen symbol hrnčířství – strom s jablky, jehož kmen ovíví had, a pod ním setrvává Adam s Evou, a v její horní části je napsáno: „MESTIS STECHOWIC“¹⁹.

4.5. Prachárny

V roce 1781 bylo vybudováno dvanáct pracháren podél toku Kocáby, od Štěchovic až po bývalou hájovnu v Kocábech, která se nachází u osady Luisiana. Prachárny byly pojmenovány řadovými číslicemi „U první, U druhé... až U dvanácté“, která se nalézala nejdále od Štěchovic. Prvních šest pracháren (dolní prachárny) patřilo chudinskému ústavu ve Štýrském Hradci a majitelem zbývajících šesti (horní prachárny) byl rytíř z Magerbachu. „Podle popisu to byly velké prkenné boudy, při každé vodní kolo, jež táhlo tlučky, kterými síra, sanytr a dřevěné uhlí ve stoupách (štokách) dohromady zpracovávali. Každé čtyři hodiny se prachová látka ze stoupy do stoupy přendávala, dostatečně kropila a konečně stloukala do placek.“²⁰ Dále se hmota sušila, drtila, přesívala a konečný materiál se odvážel do Prahy, kde byl uložen ve skladu ve Hvězdě na Bílé hoře.

Mnoho dělníků byli dobrovolníci, kteří chtěli pracovat raději v prachárnách, nežli by nastoupili na vojenskou službu. Tato těžká práce s sebou nesla i svá rizika: střelný prach

¹⁸ Heřman, František a spol.: Štěchovice c.d., s. 10.

¹⁹ 800 let obce Štěchovice, c.d., s. 25.

²⁰ Heřman, František a spol.: Štěchovice c.d., s. 11.

způsoboval časté výbuchy. Dne 26. září 1848 zde při výbuchu zemřelo šest lidí. Pan J. Plavec z Masečina tenkrát vypověděl, že dozorce obvinil dělníky z vykonání malého množství práce, a tesaře J. Červeného to tak rozčílilo, že uhodil sekerou do železné tyče. Naneštěstí z úderu vylétla jiskra a zapálila 600 kg střelného prachu. V roce 1859 vybuchly až tři prachárny: prachárna číslo deset a čtyři v květnu a číslo čtyři v červnu. Tyto exploze neměly žádné oběti, protože se odehrály až po setmění, kdy zde nebyli žádní dělníci. Dne 19. června 1869 došlo k výbuchu jedné z dolních pracháren a zemřelo při něm osm dělníků. Tato prachárna byla znovu postavena, avšak v roce 1871 se zde stala ta samá tragédie, při které zemřelo dalších pět dělníků. Roku 1871 došlo k explozi desáté a dvanácté prachárny a roku 1886 byla zničena i osmá prachárna, což v roce 1887 vedlo ke zrušení a zdemolování horních pracháren. Poslední výbuch dolních pracháren se stal roku 1887 a roku 1891 byly i poslední prachárny zrušeny. Během své existence si prachárny vyžádaly devatenáct lidských životů. Poslední hmatatelnou památkou na prachárny je dům, nazývaný Bučinova vila, který je v dnešní době soukromý.

4.6. Tramping a osady

V prvních letech dvacátého století začala městská mládež provozovat tramping. „Tramp“ znamená v překladu tulák či bezcílný pěší cestovatel. Dnes jsou tak nazýváni lidé, kteří pravidelně jezdí tábořit na víkend do přírody. Trampové se inspirovali americkými skauty, ale změnili ho ve svobodné a ničím nevázané skupiny „divokých skautů“. Mezi jejich zvyky a způsoby patří například zpěv kolem táborového ohně, vlastnictví chaty k občasnému pobytu, organizace tábora na osadu, v jejímž čele je „sheriff“ a mnoho dalších.

Z počátku jezdily skupiny mladých lidí vlakem do nedaleké vesnice Davle, odkud došly pěšky podél Vltavy, jimi přejmenovanou na Velkou řeku, do skalnatého kaňonu, kde za zvuku kytary a táborového ohně plně prožívaly noc v divočině. Ovšem proti nočním zpěvům protestovali ochránci lesů a to dalo v letech 1912-1914 vzniknout prvnímu tábořišti v Kletecku (na levém břehu Vltavy mezi dnešní Štěchovickou a Slapskou přehradou), které je považováno za kolébku trampingu a získalo název „Tábor řvavých“. Volný pohyb v přírodě rychle získal mnoho mladých následovníků, kteří unikali z měst do údolí řek. Řeky z této oblasti rychle získaly svá nová pojmenování: Vltava se stala Velkou řekou, Sázava Zlatou řekou a říčka Kocába Hadí řekou. Na březích těchto řek byly zakládány „campy“.

První trampská osada vznikla počátkem léta 1918 z Tábora řvavých a byla pojmenována „Ztracená naděje - Ztracenka“ podle amerického zlatokopeckého tábora z filmu Červené eso.

V roce 1944 bylo původní místo této osady zatopeno kvůli výstavbě a napuštění Štěchovické přehrady, což vedlo k jejímu přestěhování nad zátopovou zónu. Po vzoru osady Ztracená naděje, která patří mezi nejvýznamnější a nejznámější osady, postavil Iren Osendorf, zvaný šerif Farnun, osadu „Rawhide“, ve které stála první prkenná chata ve Svatojánských proudech. Mezi další osady v okolí Velké řeky se řadí osada Mrtvý muž, okolo jejího názvu koluje mnoho pověstí, ale ve skutečnosti se jmenuje podle přezdívky prvního šerifa. Dále je zde osada Hiawata, která během své existence změnila místo i název (osada Stříbrník), nakonec se však její osadníci vrátili na původní místo. Bylo zde založeno i mnoho dalších osad, které svým způsobem přetrvávají dodnes.

Další významnou oblastí, kde byly zakládány osady, je údolí řeky Kocáby neboli Hadí řeky. Jedná se o hluboké údolí, obklopené lesy, loukami a panenskou přírodou. Bylo to vhodné místo pro trávení volného času městských trampů. První osada v tomto údolí vznikla až v roce 1925, kdy „Cowboyové z Utahu“ opustili své původní místo ve Svatojánských proudech a založili zde osadu Utah. Právě tyto trampové dali Kocábě jméno Hadí řeka. „V roce 1926 se objevila v Pražském ilustrovaném zpravodaji první fotografie trampské chaty – byl to Utah. Článek byl vůbec první, který trampy chválil a neurážel.“²¹ Osada se roku 1927 znovu přestěhovala a to nad Brunšov u Velké řeky. Osadu Liberty založila parta mladých chlapců, kteří patřili do dob raného trampingu, a pojmenovali jí po „cowboyském“ filmu. Z počátku (1924-1925) zde tábořili bez stanů a roku 1926 postavili svou první chatu. Na místě, kde stávala osada Utah, byla roku 1928 založena osada nová – Havran. Jméno převzala po opuštěné zlatokopecké štole nacházející se poblíž osady. V roce 1930 vznikla osada Louisiana. „Vznik jména Louisiana byl nanejvýš exotický a jistě také jedinečný v dějinách našeho trampingu.“²² Získala toto jméno podle černošské revue Louisiana, která roku 1929 hrála v Praze, a jejíž tři tanečnice přijaly pozvání od mladých trampů a strávily jeden večer u Hadí řeky. Dále se zde například nachází osada Kansas z roku 1926, osada Rewaston, osada Dachwood a další.

Osady se zúčastňují mnoha sportovních turnajů (například v nohejbalu či volejbalu), které se zde konají. Součástí trampingu je i trampská píseň. Z těchto osad pochází například Jarka Mottl, který napsal mnoho známých trampských písní a mimo jiné i hudbu k filmům a operetám, nebo M. Vích, který býval sólistou v Národním divadle.

²¹ Hurikán, Bob: Dějiny trampingu, Zlín 1990, s. 47.

²² Tamtéž, s. 49.

4.7. První značená turistická trasa KČT

V roce 1888 byl založen Klub českých turistů (KČT) v čele s Vojtou Náprstkem. Tento klub byl od jeho počátku velmi aktivní – vystavoval turistické ubytovny a začal vytvářet dnes již hustou síť značených cest.

První značená turistická trasa KČT vznikla 11. května 1889 právě na území obce Štěchovice. Tato trať vedla od přístaviště parníků ve Štěchovicích k Svatojánským proudům a dělila se na cestu starou, která vedla přes kopec Homole, a na cestu novou, která vedla přes Červený vrch (486 m). Nová cesta vedla přes několik soukromých pozemků náležejících velkostatku Slapskému a velkostatku Hradištskému. Majitelé však prokázali svou ochotu a sami se podíleli na stavbě, která se díky nim značně urychlila. „Urozený pan hrabě z Aichelburgu, pán na Slapech, navrhnul dokonce sám projekt nové cesty, která by se vinula lesnatým údolím a povolně dostoupila nejvyššího bodu v této krajině, totiž Červeného vrchu (486 m), s něhož jest nejen krásný pohled do nejbližších údolí a roklí, nýbrž i na vzdálenější krajiny jižních Čech.“²³

Tato krajina lákala turisty svou romantickou a divokou přírodou již před postavením turistické stezky. Avšak po jejím postavení, kdy se zde otevřely nové dech beroucí výhledy a i díky nově vydaným mapám, kde byly označeny cesty a vyhlídky, vzrostla informovanost o této krajině a tím i množství turistů a později i trampů. V roce 2014 došlo u příležitosti 125. výročí k znovuotevření této první naučné stezky. „Při té příležitosti byla vyznačena původními značkami a byla osazena replikami původních cedulí z roku 1890.“²⁴

4.8. Spolková činnost

„Protože se člověk rád baví a nechce být sám, vznikají různé skupiny, společenství, kluby a spolky. I ve Štěchovicích měli lidé potřebu setkávat se ve svém volném čase.“²⁵ To je důvod, proč zde vzniklo nemalé množství takovýchto nadšených skupin, které svým působením a veřejnými akcemi zasahují do života jak jejich členům, tak i ostatním spoluobčanům.

²³ Pasovský, Vratislav: O zkušenostech při loňském označování cest. In: *Časopis turistů* 1890, s. 39-40. Dostupné z: http://www.slapynadvtavou.cz/files/casopis_turistu_1890.pdf

²⁴ Turistické novinky léto 2014. Retro stezka v regionu. In: *Štěchovické proudy* 3, 2014, s. 18.

²⁵ *800 let obce Štěchovice*, c.d., s. 38.

4.8.1. Vltavan Štěchovice

V roce 1871 vznikl v Praze spolek Vltavan, skládající se z lidí zaměstnaných v náplavkách, vozových přístavech, skladech dřeva či na lodích. O dvacet sedm let později, roku 1898, byl tento spolek založen i lidmi z okolí Štěchovic, kteří byli s Vltavou úzce spjati. Byli to zájemci nejen Štěchovic, ale i z Brunšova, Rajchardova a především z Hradištká. Celkem jsou čtyři stejnojmenné spolky – Vltavan Praha, Vltavan Štěchovice, Vltavan Davle (1897) a Vltavan Purkarec (1902).

Jak uvádí obecní úřad Štěchovice, „cílem spolku bylo z příspěvku členů a výtěžku akcí, které spolek požádal, podporovat nemocné, poskytovat peníze na pohřeb zesnulého člena, přispívat vdovám a sirotkům. Kromě podpůrné činnosti si členové kladli za cíl také vzdělání formou přednášek, naučných výletů a vycházek. Ke spolkové činnosti rovněž patřily zábavy a plesy.“²⁶ Dnes však spolek téměř pozbyl původní cíle, avšak tradice se stále udržela. Nezapomínají na život kolem řeky či na vltavské plavby a dodnes jsou společností uznávaní a podporováni. Spolek si zřídil i svůj vlastní stejnokroj, který využívá především pro slavnostní příležitosti. Představuje ho tmavomodrá čepice (dříve bílá), červenobílá pruhovaná košile, bílá sukně či kalhoty a tmavomodré sako s kotvou. Na praporu Vltavana, který Jan Mačí vysvětil 24. června 1900, jsou dvě spojené ruce, obraz sv. Jana Nepomuckého a nápis „Vzájemně se podporující spolek“²⁷. Poté světitel zapsal do kroniky Vltavanu: „Naše barva červená a bílá, naše heslo: poctivost a síla!“²⁸.

Spolek prosperoval v období mezi první a druhou světovou válkou (1918-1938), to se však změnilo v době okupace, kdy byly všechny spolky nacisty zakázány. Legálně obnovil svou činnost v roce 1945, ale v 50. letech mu opět hrozilo rozpuštění, tudíž ve snaze přetrvat začal působit jako zájmový kroužek (1952). V 60. letech došlo ke spojení Vltavanu a místních sportovců, roku 1970 se osamostatnil a roku 1990 začal opět aktivně působit. Roku 1996 mu pronajala obec Štěchovice pozemek, kde si sami členové spolku postavili klubovnu, kterou o dva roky později využili k oslavě stého výročí. Avšak v roce 2002 zasáhla Štěchovice katastrofická povodeň a tato nová klubovna byla zatopena. Členové, hasiči i dobrovolníci napomohli rychlé nápravě škod jak klubovny, tak i zbytku poškozené obce.

Mezi členy Vltavanu panují vskutku bratrské vztahy. Navzájem si pomáhají, využívají každé

²⁶ 800 let obce Štěchovice, c.d., s. 52.

²⁷ Malý, Jiří: Historie Vltavanu Štěchovice [online]. [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.vltavan.cz/stechovice>

²⁸ Tamtéž

příležitosti k návštěvě, pořádají slavnosti, schůze a plesy, doprovázejí své členy na místo posledního odpočinku nebo jezdí na společné zájezdy – památnou akcí je zájezd na šumavskou Kvildu, kde položili u pramene Vltavy pamětní desku s nápisem „Vltavě – živitelce“²⁹, protože právě Vltava provází povltavský lid jejich životy a od nepaměti jim poskytuje živobytí, potěšení i odpočinek.

4.8.2. Hasiči Štěchovice

Sbor dobrovolných hasičů (SDH) spadá svou lokalitou do 10. okrsku, který sdružuje šest sborů: SDH Pikovice, SDH Hradištko, SDH Štěchovice, SDH Masečín, SDH Slapy a SDH Buš. Zároveň je členem Okresního sdružení hasičů Prahy západ, který má celkem deset okrsků.

Dne 28. listopadu 1886 svolal tehdejší starosta Antonín Vávra obecní zastupitelstvo a občany a vyzval je, ať hlasují o založení hasičského sboru. Odhlasovalo se kladně a ihned se přihlásilo velké množství schopných mužů, kteří 28. srpna 1887 provedli první veřejné cvičení a krátce na to poprvé uhasili požár ve Sloupu.

Velmi vzácnou relikvií hasičského sboru je prapor, který byl 20. listopadu 1898 slavnostně vysvěcen. O pamětní knihu a svou kroniku sbor přišel při povodních 15. března 1940. Roku 1923 byla započata stavba zbrojnice, která sboru poskytla další zázemí pro techniku, a v roce 1931 byla zakoupena motorová stříkačka, k jejíž zakoupení finančně vypomohl tehdejší starosta sboru František Zajíček svou bezúroční půjčkou. Při ničivé povodni roku 1940, která se považuje za největší v dějinách obce, prokázal hasičský sbor velkou odvahu a obětavost. Zůstal tehdy v pohotovosti celých šest týdnů, protože tak dlouho trvaly všechny záchranné akce (například záchrana lidí, kteří uvízli v zatopených domech) a práce, které vedly k obnovení chodu obce. Během druhé světové války musel mít sbor v permanentní pohotovosti deset mužů, kteří se při vyhlášení poplachu museli dostavit na předem ustanovené místo a poté byli posláni na místo po leteckém bombardování. V roce 1981 zasáhla Štěchovice po permanentním dešti další povodeň. Říčka Kocába se rozvodnila a proměnila své údolí v divokou řeku. Požárníci (jak se hasičům od roku 1953 říkalo) odsud evakovali lidi ze zatopených domů a tím zamezili lidským obětem a zároveň i minimalizovali škody. „Za záchranu dvou mladých lidí ze zatopené chaty v Kocáběch byli později vyznamenáni státním vyznamenáním „za statečnost“ člen našeho sboru Pavel Zrno a člen SDH Masečín František Papírník.“³⁰

²⁹ Heřman, František a spol.: Štěchovice, c.d., s. 24.

³⁰ Historie našeho sboru. In: *Hasiči Štěchovice* [online]. [cit. 2015-01-31]. Dostupné z: <http://www.hasicistechovice.cz/historie/historie-naseho-sboru/>

Roku 1991 vzniklo Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska a zároveň se z požárníků opět stávají hasiči. V roce 2002 postihla Štěchovice další dravá povodeň, kterou v době vltavské kaskády nikdo neočekával. Celá hasičská zbrojnice byla zatopena a vše, co se z ní nepodařilo odvézt, bylo zničeno. Hasiči opět svou pomocí předvedli svou statečnost a obětavost.

„Na jaře 27. března 2004 začíná kompletní rekonstrukce hasičské zbrojnice. Ve spodní části zbrojnice je vybudováno sociální zázemí a šatna pro zásahovou jednotku. V horní části je klubovna s kanceláří a dvě samostatné ubytovny.“³¹ Otevření nové zbrojnice se konalo 11. září 2004. Sbor má za sebou velké množství úspěšných výjezdů, což svědčí o odvaze a kvalitě štěchovických hasičů a jejich schopnosti spolupráce při mnohdy nebezpečných výjezdech.

4.8.3. Hasiči Masečín

SDH Masečín rovněž jako SDH Štěchovice spadá svou lokalitou do 10. okrsku. Byl založen v roce 1902 a při první ustanovující schůzi se přihlásilo čtyřicet členů. Občané Masečina byli na svůj sbor náležitě pyšní a podporovali jej nejen peněžitými dary, díky kterým se sbor mohl dobře vybavit.

V roce 1903 uspořádal první hasičský ples, založil příruční hasičskou knihovnu, pořádal obecní kulturní akce a také založil ochotnické divadlo. Od roku 1904 pořádal sbor praktický i teoretický výcvik svého mužstva. Během první a druhé světové války sbor stále fungoval, avšak jeho funkce byla omezena. „V roce 1946 činnost poněkud ochabla a stagnace trvala ještě do roku 1947 a 1948. Činnost se potom obnovila v roce 1949 a v následujících letech se už jen zlepšovala.“³² Roku 1967 byla pro SDH postavena nová hasičská zbrojnice a roku 1986 se založilo družstvo žen, které bylo prvním v tomto okrsku a které bylo velmi úspěšné jak na okrskových soutěžích, tak i v okresních či dokonce i v krajských kolech. Sbor také výrazně pomohl svou odvahou při povodních ve Štěchovicích v roce 1981, a 2002, kdy nasadil své životy za pomoc svým spoluobčanům.

³¹ 800 let obce Štěchovice c.d., s. 40.

³² Historie: Projev – 100. výročí SDH Masečín. In: *SDH Masečín* [online]. 2002 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://www.sdhmasecin.cz/?page_id=31

4.8.4. Český rybářský svaz Místní organizace Štěchovice

„Stříbropěnná ‚Smetanova‘ Vltava tisíce let dávala lidem hojnost ryb. Rybáři tak byli a jsou nedílnou součástí řeky, a proto již ve středověku se začala určovat pravidla říčního rybolovu.“³³ Rybáři ze Štěchovic neměli svůj vlastní spolek a museli docházet do spolků v Davli či v Praze. To se však mění roku 1987, kdy se ustanovil přípravný výbor. Dne 13. února 1988 se konala ustanovující schůze, které se zúčastnilo 51 členů, a 1. ledna 1989 získala místní organizace samosprávnost.

Organizace od svého počátku vystřídalala mnoho kluboven. První se nacházela v „Paralodi“, odkud však v roce 1994 dostala výpověď. Poté od obecního úřadu dostala dvě místnosti v domě čp. 55, které v roce 2002 musela opustit, protože bylo na dům vydáno demoliční rozhodnutí. Následně získala pozemek a dvoubuňku, ze které vybudovala klubovnu, ale těsně před jejím otevřením postihla Štěchovice dravá povodeň a vše bylo zničeno. Čtvrtá klubovna byla v buňce u fotbalového hřiště, kterou organizace musela na konci roku 2004 opustit, protože se zde měl postavit velký sportovní areál. Od roku 2006 měla klubovnu na svém vlastním pozemku, který zakoupila od Římskokatolické farnosti Štěchovice. V červnu 2013 byly ve Štěchovicích další záplavy, které i tuto klubovnu naprosto zničily. Dnes má klubovnu na svém pozemku z buněk, které odkoupila od městyse Štěchovice.

Místní organizace se zabývá jak sportovní činností, mezi které patří například rybářský kroužek, závody pro děti i dospělé nebo dětské tábory, tak i společenskou činností, spočívající v pořádání zábavy a zájezdů, a také se velmi angažuje v ochraně životního prostředí. „Sportovní rybolov není druhem obživy, naopak, kdo se naučí darovat rybám život, ten si pak váží krásných zážitků od vody dvojnásobně, a tak rád čeká na svůj životní úlovek.“³⁴

4.8.5. Tělovýchova

„Dlouholetou tradici má sport a tělovýchova ve Štěchovicích, vždyt' 4. prosince 1910 byl založen Sokol, když starostou byl zvolen A. Salač, organizace byla zařazena do Jungmanovy župy zbraslavského okresu a cvičit se začalo v sále V Paralodi.“³⁵ Dne 8. září 1926 vznikl Sportovní klub, který se zabýval kopanou. Během německé okupace je Sokol omezen a v roce 1942 jeho aktivita kompletně zastavena, zatímco Sportovní klub pokračoval ve své činnosti,

³³ 800 let obce Štěchovice c.d., s. 42.

³⁴ Tamtéž, s. 44.

³⁵ Tamtéž, s. 44.

byť v omezené míře. Po válce Sokol začíná opět fungovat a roku 1948 se spojuje se Sportovním klubem, přičemž se pojmenovávají Sokol Štěchovice. Jejich název se v průběhu měnil na Dynamo Štěchovice, Vltavan Štěchovice a v roce 1970 na TJ (Tělovýchovná jednotka) Štěchovice. Tento název se zachoval dodnes. Dnes se ve Štěchovicích nachází mnoho oddílů: oddíl kopané, oddíl moderní gymnastiky, oddíl jachtingu, oddíl lyžování a oddíl turistiky. „V uplynulých letech v rámci TJ Štěchovice působily i oddíly atletiky, plavání a šachů. Především nezájem a nedostatek členů byly důvodem k jejich zániku.“³⁶

Oddíl kopané zahrál svůj první fotbalový zápas v roce 1924, který sice skončil prohrou, avšak nadšení pro tento sport přetrvává. Vybuovali fotbalové hřiště na obecním pozemku „Na drahách“. V roce 1935 klub vstoupil do mistrovských soutěží a roku 1971 vyhrává okresní přebor. Roku 2002 zasáhla Štěchovice povodeň, která měla pro sportovní areál katastrofické následky, a klub ho musel celý zrekonstruovat. Od roku 2007 se tým stává úspěšným: ve třídách získává přední místa, postupuje do krajského přeboru, postupuje do divize a dokonce i do České fotbalové ligy.

³⁶ 800 let obce Štěchovice c.d., s. 51.

5. Vybavenost obslužnou sférou

5.1. Základní škola a mateřská škola

První zmínky o školách ve Štěchovicích a nejbližším okolí pocházejí z 16. a 19. století. V roce 1832 byla ve Štěchovicích zřízena škola, do které docházely jak děti zdejší, tak i děti z Masečína, Třebenic, Bojanovic, Hradištky, Třebsína, Závisti a Pikovic. O padesát let později, roku 1882, se škola přemístila do budovy, ve které se dnes nalézá obecní úřad. Roku 1931 započala diskuse o postavení nové budovy, která by sloužila jako základní škola, a následně v roce 1934 započala výstavba. Dne 1. září 1936 nastoupili do školy v nové budově první žáci. Během druhé světové války byl její provoz přerušena, avšak od té doby základní škola slouží svému účelu až do současnosti. Na budově školy se nachází památník, který hlásá: „Žákyně této školy Eva a Jindra Weigertovy byly v roce 1943 německými fašisty odvečeny a usmrceny v plynových komorách koncentračního tábora Osvětim“. Prvním ředitelem školy byl pan Alois Synek, kterého roku 1941 vystřídala Antonín Štěrba. Současnou ředitelkou je paní Mgr. Hana Králíková.

V roce 1951 byla vybudována mateřská škola pro děti zaměstnaných matek a nacházela se v „Guttově vile“, která později sloužila jako zdravotní středisko. Později se její sídlo přemístilo na faru vedle kostela sv. Jana Nepomuckého. Od roku 1979 se nachází v budově vedle základní školy. V roce 2002 se uskutečnila rekonstrukce přilehlé kuchyně a jídelny, kterou využívají jak děti ze školy a ze školky, tak i cizí strážníci. Téhož roku však zasáhla Štěchovice ničivá povodeň a mateřská škola se octla až po střeche pod vodou. V září roku 2003 byla mateřská škola slavnostně otevřena a to především díky velkému množství sponzorských darů.

5.2. Doprava

Za nejstarší cestu se považuje řeka Vltava, jelikož již „Svatý Václav prohlásil v roce 920 řeku Vltavu za svobodnou silnici na vodě“.³⁷ Z počátku se po ní přepravovalo pouze dřevo, sůl nebo pivo, avšak v roce 1550 se na Vltavě objevila první loď a na konci 17. století tudy proplouvalo až 800 lodí ročně. Roku 1865 uskutečnil svou premiérovou plavbu po Vltavě první parník, jehož kormidelníkem byl pan Josef Tater ze Štěchovic, a tím začala pravidelná lodní doprava mezi Štěchovicemi a Prahou. V současné době jsou parníky využívány především jako

³⁷ 800 let obce Štěchovice c.d., s. 21.

výletní lodě, i když, jak mnoho obyvatel Štěchovic a okolí vzpomíná, se využívaly jako spojení do Prahy po povodních, kdy byla pozemní komunikace zničená.

Tím, že se Štěchovice rozprostírají v údolí, byla pozemní doprava velmi omezená. Během cesty do Prahy se muselo čtyřikrát „přejít“ z jednoho břehu Vltavy na druhý. Tato cesta byla velmi problematická a i časově náročná, avšak představovala jednu z mála možností, jak se do hlavního města dopravit. V roce 1742 byla zahájena stavba povltavské cesty, během které se musel nejménou využít střelný prach, protože skály někdy zasahovaly až do řeky. Stavby probíhaly následovně: „V letech 1822-1826 byla stavěna státní silnice ze Zbraslavi na Dobříš. V roce 1857 se začala stavět silnice z Vraného do Davle a o rok později bylo započato se stavbou z Davle do Štěchovic. Později, v roce 1861, došlo k jejímu dokončení až do Slap.“³⁸ Roku 1900 byla dostavená silnice mezi Davlí, Bojanovicemi a Čísovicemi a až v letech 1905-1908 silnice ze Štěchovic do Masečína. Přepravu mezi levým a pravým břehem Vltavy zajišťovali převozníci. První most byl postaven až roku 1895 na Zbraslavi, následoval most v Davli v roce 1905. Štěchovický most byl postaven o mnoho let později, roku 1939. Autobusy se ve Štěchovicích objevily v roce 1926 a nahradily koňské povozy a malé množství automobilů.

Dnes Štěchovicemi projíždí mnoho linek, které jezdí například do Prahy, na Masečín, do Třebenic, přes Hradištko na Benešov nebo přes Slapy dál, na Nový Knín... Nejvýznamnější a nejvyužívanější silnicí je levobřežní cesta, která se táhne až do Prahy. Průměrná doba cesty ze Štěchovic na Smíchov je třicet minut. Komunikace, která spojuje Štěchovice a Masečín je v dnešní době také hojně využívána. „Komunikace překonává na krátkém úseku v délce 500 metrů výškový rozdíl více než 100 metrů. Šířka vozovky se pohybuje v rozmezí 2,5 – 3,5 metrů, výjimečně 4 metry.“³⁹ Po překonání této části je vozovka převážně přímá a šířka vozovky je 4 – 5 metrů. Vlakové spojení se v obci nenachází, ale je možnost dojet například do Davle, odkud jezdí vlaky. Mezi nimi jsou však dlouhé intervaly a je lepší využívat tento druh dopravy spíše rekreačně.

³⁸ 800 let obce Štěchovice c.d., s. 20.

³⁹ Územně plánovací dokumentace c.d., s. 60.

6. Demografický vývoj

Podle prvního dostupného sčítání obyvatelstva z roku 1869 měla obec 1079 obyvatel a 136 domů. Po první světové válce, tedy při sčítání v roce 1921, se počet snížil na 890 obyvatel a počet domů vzrostl na 145. Nejvyšší počet obyvatel byl zaznamenán v roce 1950, tedy po druhé světové válce, kdy byl celkový počet 1757 lidí. Z toho bylo 1017 ze Štěchovic, 337 z Masečina a 403 z Třebenic. Tohoto roku byli mezi trvale bydlící obyvatelé započítáni i majitelé rekreačních domů ve Hvozdech (Masečín) a stavaři Slapské přehrady (Třebenice). Po tomto sčítání se začal počet obyvatel kvůli nedostatku práce snižovat a v obci zůstávali především staří lidé. V roce 1991 měla obec 1345 obyvatel, z nichž bylo 994 ze Štěchovic. Na Masečíně a ve Třebenicích klesl počet přibližně o polovinu, na 157 a 191 obyvatel. Jak již bylo výše psáno, tak tato situace byla vyřešena rozparcelováním obecních pozemků, stavbou nových domů a bytů, stavbou velkého plaveckého areálu a rekonstrukcí elektrizace a pozemní komunikace.

Počet obyvatel v obci stále narůstá. Za posledních deset let vzrostl každoročně přibližně o sedmdesát obyvatel. V roce 2001 měla obec 1318 obyvatel, při následujícím sčítání v roce 2011 jich bylo 1741 a poslední dostupné informace o počtu obyvatel jsou z roku 2013, kdy počet opět narostl na 1876 obyvatel. Toho roku se zde nacházelo 333 lidí do čtrnácti let, 1246 lidí od patnácti do šedesáti čtyř let a 297 obyvatel nad šedesát pět let. „Další nárůst počtu obyvatel je možné předpokládat především v souvislosti s postupnou přeměnou rekreačních objektů na trvalé bydlení v osadě Hvozdy.“⁴⁰ Tato osada však není jediným místem, kde se toto předpokládá. Rekreační objekty se nachází i ve Třebenicích, Masečíně či v povodí říčky Kocáby. Staví se také nová sídla a to především na Masečíně, kam se nejčastěji stěhují lidé z Prahy.

Dominující národnost je česká, přesněji podle sčítání obyvatel z roku 2011 je zde 1188 obyvatel této národnosti. Dále se zde ve velmi nízkém počtu nachází lidé národnosti slovenské, polské, ukrajinské, německé, moravské a 512 lidí svou národnost neuvedlo. „Menší sociální rozpory, spíše odlišný sociální statut zaujímají občané žijící v původní zástavbě Štěchovic a občané v nových částech obce.“⁴¹ Jinak zde nedochází k žádným výraznějším sociálním problémům a rozporům. Z náboženského hlediska bylo uvedeno pouze 135 věřících, z nichž

⁴⁰ Územně plánovací dokumentace c.d., s. 10.

⁴¹ Tamtéž, s. 12.

88 lidí vyznává církev římskokatolickou, 105 věřících, avšak bez uvedení konkrétní církve či náboženské společnosti, a 755 lidí, kteří jsou bez náboženské víry.

7. Problematika obce

Problematika Štěchovic by se dala rozdělit do několika skupin. V posledních letech se jedním z největších problémů stal přístup k obci, která je s hlavním městem spojena silnicí číslo II/102 podél řeky Vltavy. Silnice bývá z důvodu uvolňujících se kamenů ze skal omezena či zcela uzavřena. V případě uzavěru bývají objízdné trasy dlouhé a časově náročné, což způsobuje komplikace obyvatelům, kteří dojíždějí do Prahy. Dalším významným problémem je rychle se rozšiřující nová zástavba, která je na základě špatně schváleného územního plánu povolena. Vzhledem k tomu, že ve Štěchovicích nejsou téměř žádné stavební pozemky, nová zástavba se soustřeďuje do Masečina a Třebenic. Kvůli zvyšujícímu se počtu obyvatel začíná být nedostatečná kapacita přístupové cesty na Masečín (v některých úsecích se těžko vyhnou dvě osobní auta). Dále je z důvodu velkého počtu dětí zcela naplněna kapacita mateřské školy a základní školy a začíná být velký problém uspokojit žádosti rodičů o umístění dětí do zařízení. Na Masečíně také vyvstává problém s dodávkami pitné vody (zásobníky jsou nedostačující) a kapacitou čističky odpadních vod. „Štěchovice jsou vzhledem ke kotlinovitému charakteru údolí špatně odvětrávány, což vede v zimním období k lokálním smogovým situacím.“⁴² Už od minulosti byla obec často zasahována ničivými povodněmi. Od roku 1846 byly Štěchovice vážně zatopeny šestkrát, poslední povodeň z roku 2013 ochromila život v obci na několik měsíců.

⁴² Územně plánovací dokumentace c.d.,, s. 7.

8. Závěr

Jak je z práce patrné, samotná existence obce i život v ní je od pradávna ovlivňován řekou Vltavou a jejími rozmary. Za více než 800 let své existence – první zmínku lze nalézt v bule krále Přemysla Otakara I. z roku 1205 – se malá osada změnila v městyň s téměř 2000 obyvatel. Největší rozkvět obec zažila od přelomu 19. a 20. století. Zde jsou opět vidět stopy Vltavy, ne příliš radostné. Při nehodě u splavování dřeva vážně onemocněl a posléze zemřel pan Matěj Rada, který ve své poslední vůli odkázal peníze na stavbu kostela. Ten se stal významnou dominantou obce a i v rámci evropské architektury významnou památkou. V letošním roce se bude připomínat již 100 let od jeho slavnostního vysvěcení.

„Divokoromantická“ krajina v hlubokém údolí kolem řeky Vltavy, zvláště pak oblast Svatojánských proudů, se stala kolébkou českého trampingu. Svatojánské proudy, jejichž zvuk lze dnes slyšet jen v symfonické básni Bedřicha Smetany „Vltava“, zanikly výstavbou vodního díla Štěchovice v roce 1943. S řekou Vltavou se spojuje i činnost četných spolků, sdružující občany obce. Nejvýznamnějším je Vltavan Štěchovice, který zde již 117 let pořádá různé akce pro občany Štěchovic.

Největší zkouškou pro obyvatele Štěchovic jsou časté povodně, kterými jakoby Vltava testovala schopnost občanů se semknout a spojit své síly. Za posledních 150 let zasáhlo Štěchovice šest velkých povodní, které obec ochromily na několik měsíců a způsobily ohromné škody. I tady však Štěchovice obstály. Ohromná vlna solidarity, vzájemné pomoci a spolupráce semkla obyvatele a Vltava mohla být na své „děti“ opět pyšná. I přes všechny tyto nepříjemnosti jsou Štěchovice nejen hezkým místem na výlet, ale i příjemným místem k bydlení.

9. Bibliografie

Literatura:

800 let obce Štěchovice vydal obecní úřad Štěchovice. Zásmyky 2005.

Heřman, František a spol.: Štěchovice v historii tisíciletí, Benešov 1973.

Hurikán, Bob: Dějiny trampingu, Zlín 1990.

Galerie podnikání -Středočeský kraj vydal Středočeský kraj. Nový Knín 2006.

Vltavan Štěchovice: 110 let Vltavan Štěchovice. Štěchovice 2008.

Kolektiv státního podniku Povodí Vltavy: Vodní díla Povodí Vltavy, státní podnik. Praha 2010.

Reichardtovi, Honza a Blanka: Svatojánské proudy, Rokycany.

Územně plánovací dokumentace vydal obecní úřad Štěchovice, Praha 1996.

Turistické novinky léto 2014. Retro stezka v regionu. In: *Štěchovické proudy 3, 2014.*

Internet:

<http://www.stechovice.farnost.cz/>

http://www.slapynadvltavou.cz/files/casopis_turistu_1890.pdf

<http://www.vltavan.cz/stechovice>

<http://www.hasicistechovice.cz/historie/historie-naseho-sboru/>

http://www.sdhmasecin.cz/?page_id=31

<http://www.osadaztracenka.cz/historie/>

<http://www.svatojanske-proudy.cz/>

<http://www.stechovice.info/file.php?nid=10017&oid=3926832>

<http://www.kct.cz/cms/turisticke-znaceni-kct>

<http://www.rybaristechovice.cz/o-nas/>

<http://www.fotbalstechovice.cz/historie-klubu/>

<http://www.radio.cz/cz/rubrika/cestujeme/svojsikova-mohyla-se-ukryva-v-lese>

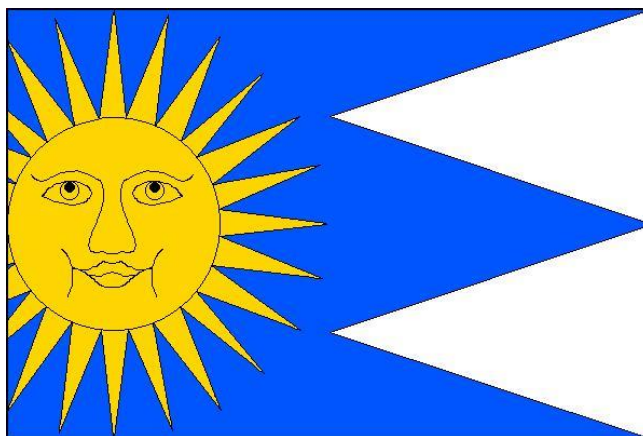
<http://www.scitani.cz/>

<http://www.odhadonline.cz/>

10. Grafické přílohy

Obr. 1: Městský znak obce Štěchovice

Obr.2: Vlajka obce Štěchovice

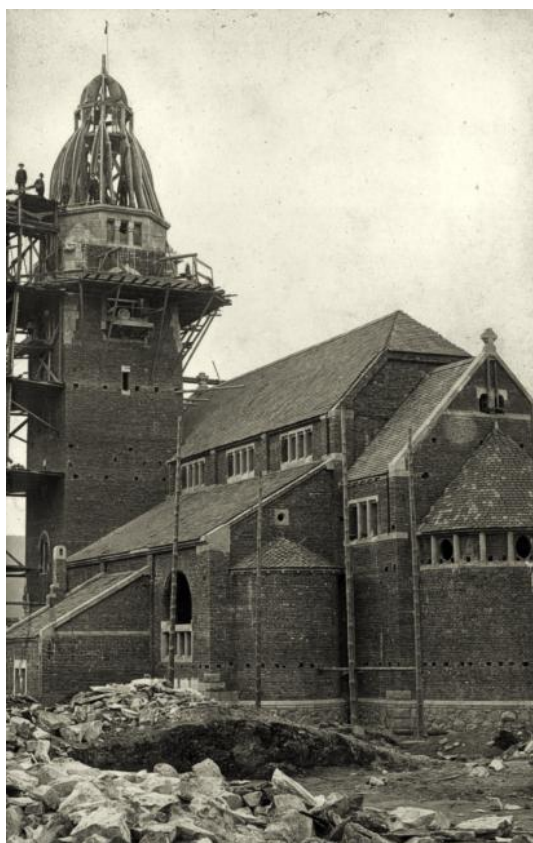
Obr. 3: Mapa obce Štěchovice a okolí

Obr. 4: Vyzvedávání obsahu tzv. Frankovy štolý americkou armádou

Obr. 5: Pohled na Štěchovice

Obr. 6: Stavba kostela (1913)

Obr. 7: Kostel sv. Jana Nepomuckého

Obr. 8: Kostel (1915), ve výřezu Matěj Rada

Obr. 9: Stavba mostu (1938)

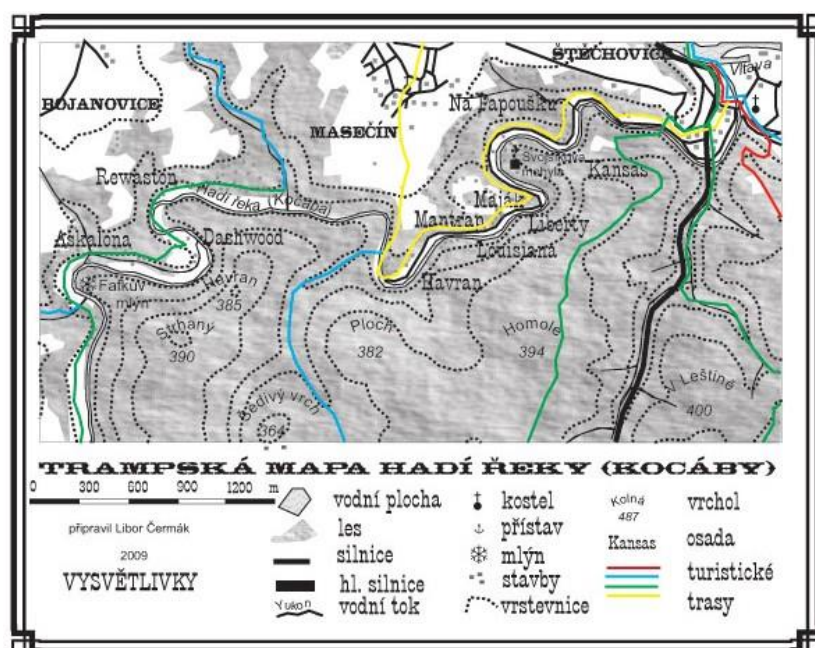
Obr. 10: Most Edvarda Beneše (2015)

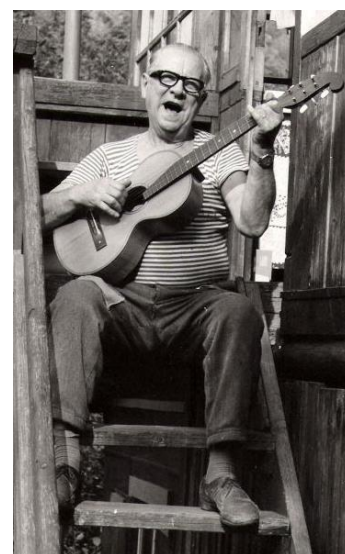
Obr. 11: Voraři na Svatojanských

proudech Obr. 12: Přepraha Štěchovice

Obr. 13: Mapa trampských osad na Kocábě

Obr. 14: Jarka Mottl

Obr. 15: 100 let Vltavanu Štěchovice

Obr. 16: SDH Štěchovice při zásahu

Obr. 17: Povodeň (dřenic) - 1940

Obr. 18: Povodeň 2002

	Počet obyvatel	Počet domů
1869	1 079	136
1880	1 061	123
1890	1 038	123
1900	978	137
1910	970	141
1921	890	145
1930	1 054	203
1950	1 757	690
1961	1 743	408
1970	1 506	383
1980	1 465	380
1991	1 345	453
2001	1 318	493
2011	1 741	571

Tab. 1: Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869

11. Zdroje grafických příloh

Hl. strana: https://dunivec.files.wordpress.com/2012/04/38_08.jpg, 5. 4. 2015

Obr. 1: <http://static-gif.pencdn.cz/images/regiony/znak/stechovice-539732.png>

Obr. 2: [http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2f/Flag_of_%C5%A0t%C4%9Bchovice_\(Prague-West\).jpg/100px-Flag_of_%C5%A0t%C4%9Bchovice_\(Prague-West\).jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2f/Flag_of_%C5%A0t%C4%9Bchovice_(Prague-West).jpg/100px-Flag_of_%C5%A0t%C4%9Bchovice_(Prague-West).jpg)

Obr. 3: <http://www.bikeandride.cz/wp-content/uploads/2014/07/BnR-Trip-Stechevice-mapa.jpg>

Obr. 4: <http://www.armyweb.cz/images/HOLKY/pokladAMi.jpg>

Obr. 5: Kristína Cabalová

Obr. 6: Antonín Ferdinand Wanner, <http://www.stara-vltava.cz/wanner/foto/foto25.jpg>

Obr. 7: <http://www.kostelycz.cz/foto/65stechovice.jpg>

Obr. 8: http://www.svatojanske-proudy.cz/stechovice/velke/kostel_01.jpg

Obr. 9: <http://www.stara-vltava.cz/gal/nahledy/n-stechovice31.jpg>

Obr. 10: Kristína Cabalová

Obr. 11: http://i.idnes.cz/13/021/cl6/EB490681_vory1.jpg

Obr. 12: <http://static.panoramio.com/photos/large/15263353.jpg>

Obr. 13: <http://blog.idnes.cz/blog/3438/91777/mapakocaby.jpg>

Obr. 14: http://nd03.jxs.cz/434/739/e54959acd4_63450217_o2.jpg

Obr. 15: [http://files.vltavanstechovice.webnode.cz/system_preview_detail_200000057-a60e5a7084public/18.7.1998%20100%20let%20Vltavan%20%C5%A0t%C4%9Bchovice%20\(113\).jpg](http://files.vltavanstechovice.webnode.cz/system_preview_detail_200000057-a60e5a7084public/18.7.1998%20100%20let%20Vltavan%20%C5%A0t%C4%9Bchovice%20(113).jpg)

Obr. 16: Mgr. Radek Benda, <http://www.ascr.cz/admin/soubory/DN-11.7.e.jpg>

Obr. 17: <http://www.svatojanske-proudy.cz/ledypovodne/male/ledy1940.jpg>

Obr. 18: http://www.mezirekami.cz/sites/default/files/imagecache/general_mainimg/03_stechovice_povoden_2002.jpg

Tab. 1: ČSÚ, http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=DEM_HLOB&pro_1_18=539732&